

LBRIS

We know
books

**WILLIAM DALRYMPLE
ANITA ANAND**

KOHINOOR

**ISTORIA CONTROVERSATĂ A
CELUI MAI FAIMOS DIAMANT DIN LUME**

Traducere din limba engleză de
RALUCA CIMPOIAȘU

Editura Omnium
București • 2022

Redactor: Stejărel OLARU, Nicoleta ANA
Design copertă: Rudolf WUERICH
Ilustrație copertă: © GraphicaArtis/Getty Images.
DTP: Simona BĂNICĂ

Tipar executat la:

EVEREST
TIPOGRAFIA

William Dalrymple, Anita Anand

KOH-I-NOOR: The Story of the World's Most Infamous Diamond

Text copyright © William Dalrymple and Anita Anand, 2017

Map © Olivia Fraser, 2017

This translation of KOH-I-NOOR: The Story of the World's Most Infamous

Diamond is published by Editura Omnium by arrangement

with Bloomsbury Publishing Plc.

All rights reserved.

Toate drepturile asupra ediției în limba română aparțin
Editurii Omnium, parte a Grupului Editorial Epica.

ISBN: 978-606-95197-8-3

București, 2022

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

DALRYMPLE, WILLIAM

Kohinoor : istoria controversată a celui mai faimos diamant din lume /

William Dalrymple, Anita Anand / trad. din lb. engleză de

Raluca Cimpoiașu. - București : Omnium, 2022

Conține bibliografie

ISBN 978-606-95197-8-3

I. Anand, Anita

II. Cimpoiașu, Raluca (trad.)

671

Această carte a fost publicată cu sprijinul

DB

diamond boutique
diamante cu dragoste

CUPRINS

<i>Hartă: Marea Arabiei; Golful Bengal</i>	7
Introducere	9
Partea I: NESTEMATA DIN TRON	21
1. Preistoria indiană a Koh-i-Noor	23
2. Mogulii și Koh-i-Noor	34
3. Nader Shah: Koh-i-Noor ajunge în Iran	54
4. Dinastia Durrani: Koh-i-Noor, în Afganistan	76
5. Ranjit Singh: Koh-i-Noor la Lahore	95
Partea a II-a: NESTEMATA DIN COROANĂ	107
6. Orașul cenușii	109
7. Regele copil	126
8. Drumul spre Anglia	149
9. Expoziția Universală	166
10. Prima șlefuire	173
11. <i>Supusul loial</i> al Reginei Victoria	183
12. Nestemata și coroana	187
13. „Koh-i-Noor trebuie recuperat”	202
<i>Mulțumiri</i>	214
<i>Note</i>	216
<i>Bibliografie</i>	230
<i>Index</i>	245

1

Preistoria indiană a Koh-i-Noor

Până în momentul descoperirii minelor de diamante din Brazilia, în 1725, cu singura excepție a unui filon de diamante negre găsit în munții Borneo, absolut toate diamantele din lume proveneau din India.¹

Diamantele indiene antice erau aluvionare: nu erau extrase prin intermediul mineritului, ci mai degrabă cernute și culese din nisipurile moi sau din pietrișul fostelor albușuri ale râurilor preistorice. Mai întâi azvârlite afară din rocile mamă — kimberlit și lamproit — de către vulcani, au fost apoi luate de torenți și transportate de ape până când, în sfârșit, și-au oprit periplul odată cu moartea râurilor, cu milioane de ani în urmă. Majoritatea acestor diamante aluviale sunt cristale naturale minuscule, octaedrice. Foarte rar, însă, erau găsite și diamante de mărimea oului de găină. Koh-i-Noor este un astfel de diamant.

Încă din anul 2 000 î.Hr., diamante indiene de foarte mici dimensiuni erau întrebuințate în Egiptul Antic ca parte a uneltelor de lustruit și, cu siguranță, în jurul anului 500 î.Hr., erau larg folosite ca abrazivi în Orientul Mijlociu și China. Curând, cristalele de diamant au început să aibă căutare la curtea împăraților Tang, trecând prin Afganistanul elenistic și ajungând până în Roma lui Augustus, pentru calitățile lor ornamentale și producția de bijuterii.² În patria lor indiană, însă, diamantele nu erau numai utile sau frumoase: erau considerate obiecte de fast extrem, capabile să canalizeze influențe planetare, dobândind, astfel, un statut cvasidivin. Conform *Garuda Purana*, o carte de scripturi hinduse

care și-a căpătat forma finală în secolul al X-lea d.Hr., demonul Bala a acceptat să fie sacrificat de zei și „a renunțat la spiritul său, pentru binele universului, și, luați aminte, membrele tăiate din trupul său sacrificat s-au transformat în grăunțe de nestemate”. Se spune că ființe ale cerului, demoni și zeități zămislite de subpământeanul șarpe naga s-au năpustit cu toatele să adune prețioasele grăunțe și până și „zeii au venit zburând în carele lor celeste, adunând pentru folosul lor grăunțe de nestemate, scăpând unele dintre ele pe pământ, din furia vântului. Oriunde au căzut, fie în oceane, râuri, pe munți sau în sălbăticie, acolo, prin puterea celestă a semințelor lor, s-au format depozite de astfel de nestemate”.

Aceste pietre prețioase aveau puteri magice, divine chiar: „unele sunt înzestrate cu virtutea de a spăla toate păcatele sau de a proteja împotriva efectelor otrăvii, a mușcăturilor de șarpe și a bolilor, pe când altele posedă calitățile contrare”. Cele mai extraordinare dintre nestemate erau diamantele, „cele mai strălucitoare dintre toate pietrele prețioase... Zeii înșiși se pare că sălășluiesc în orice particulă de diamant, oriunde s-ar afla aceasta, dacă are o nuanță clară, luminoasă, este netedă și lipsită de orice semn amenințător precum ar fi zgârieturile, urmele ghearelor de corb sau impuritățile din interior”.

Textul continuă explicând efectele miraculoase pe care un diamant bun le poate avea asupra vieții posesorului său: „Prosperitatea, viața lungă, belșugul de soții, copiii și animale domestice, aducerea acasă a unei recolte bogate, toate acestea devin posibile cu sprijinul unui diamant bine marcat în punctele sale principale, cu luciu ireproșabil și fără trăsături nefaste”. *Garuda Purana* continuă:

Otrăvuri înspăimântătoare, administrate în secret, se dovedesc lipsite de efect în corpul celui care îl poartă, și toate bunurile sale se bucură de imunitate în fața focului sau apei. Pielea unei astfel de persoane dobândește o strălucire specială și toate

întreprinderile sale îi aduc prosperitate și bunăstare. Șerpii, tigrii și hoții fug din calea unui om care poartă un astfel de diamant.³

Cel mai probabil, *Garuda Purana* este singurul text cunoscut vreodată care susține că hoții fug de diamante. Cu siguranță, o sută de ani mai târziu, în *Bhagavad Purana* și *Vishnu Purana*, pietrele prețioase îmbiau nu numai la furt, ci la crimă, chiar.

Conform acestor două texte sacre, cea mai impresionantă dintre toate pietrele scumpe era legendara Syamantaka, „prințesa nestematei”, câteodată descrisă ca fiind un diamant imens, altă dată ca fiind un rubin, o piatră care scotea la iveală invidia, lăcomia și violența în cei ce o râvneau, exact așa cum se va întâmpla cu diamantul Koh-i-Noor în realitate, și nu doar în legendă.

Syamantaka era giuvaierul strălucitor al zeului-soare, Surya, care îl purta la gât, orbindu-i astfel pe cei care-l priveau. Era un obiect irezistibil, învăluit în mister, pe care toți și-l doreau — și, de asemenea, prima nestemată care a făcut ravagii în urma sa în literatura indiană. *Bhagavad Purana* spune despre Syamantaka că, „atunci când e purtată de un om curat, produce aur, dar unei persoane necinstite îi este fără îndoială fatală”.⁴ Aceasta este, probabil, originea unui motiv epic care, în timp, se va lega trainic de Koh-i-Noor și-l va însoți în literatura britanică: motivul nestematei blestemate.

Conform *Bhagavad Purana*, Syamantaka ajunsese pe pământ când Satrajit, regele yadavilor din Dwarka, adept înfocat al lui Surya, își întâlnise, în sfârșit, zeul protector, în timp ce se plimba pe malul mării, în apropiere de Dwarka. Incapabil să privească direct spre zeu, din cauza strălucirii sale incandescente, Regele Satrajit îl rugase să i se înfățișeze altfel, mai puțin orbitor, pentru că și-ar dori să îl poată vedea mai bine. Atunci, Surya își scosese Syamantaka de la gât, iar Satrajit îngenunchease pios, adorându-și zeul care devenise o siluetă mărunță, cu trupul din cupru lucitor. „După ce Satrajit se închină cu vervă, divinitatea spuse «Satrajit,

ai vrea o recompensă pentru purtarea ta merituoasă?» Și regele ceru nestemata. Surya i-o oferi, ca semn al afecțiunii sale, și apoi plecă.⁵

Când Satrajit se reîntoarce la Dwarka purtând nestemata, oamenii crezură că era zeul-soare însuși; doar Krishna își dădu seama că aura de care era învăluit provenea de la Syamantaka. „Acesta nu este zeul-soare”, spuse el, „ci Satrajit care strălucește datorită nestematei.”

Când veni vremea, piatra îi reveni fratelui lui Satrajit. La puțin timp după aceea, acesta o luă cu el când se duse în pădure, unde fu atacat brutal și ucis de leul pe care îl vâna. Apoi, leul luă nestemata „și, era cât pe ce să plece ținând piatra în gură, când Jambavan, puternicul rege al urșilor, îl ucise la rândul său, ducându-și prada în bârlog și dăruind-o fiului său ca să se joace cu ea”.⁶

Când văzură că fratele lui Satrajit nu se mai întorsese din expediția sa, oamenii începură să bârfească: „Concluzionară că fusese ucis de Krishna pentru nestemata pe care acesta din urmă și-o dorise întotdeauna.” Până la urmă, îndoliatul rege Satrajit îl acuză direct pe Krishna că i-ar fi omorât fratele și ar fi furat Syamantaka. Pentru a se dezvinovăți, Krishna luă cu el în pădure un grup de oameni și porni pe urmele lăsate de vânătorul dispărut, hotărât să afle ce se întâmplase.

Urmele îl conduseră pe Krishna mai întâi la corpul mutilat al vânătorului, apoi la marea peșteră a regelui-urs, și spuse: „O, rege al urșilor, pentru această nestemată am venit la peștera ta. Cu ajutorul ei intenționez să dovedesc netemeinicia învinuirilor care mi se aduc.” Dar Jambavan refuză să se despartă de Syamantaka și, astfel, avu loc o bătălie pe viață și pe moarte între invincibilul rege al urșilor și chipeșa zeităte cu formă umană. După douăzeci și opt de zile de lupte intense între cei doi, Jambavan își dădu, până la urmă, seama că probabil Krishna era zeu. Se înclină, ceru cu umilință îndurare și îi oferi nestemata.

Krishna se reîntoarce triumfător în Dwarka, cu Syamantaka, iar Regele Satrajit — „plecând capul rușinat” — fu atât de cuprins de remușcare din cauza acuzației nedrepte, încât îi oferi zeului mâna frumoasei sale fiice, Satyabhama. O căsnicie fericită, marcată, însă, de invidia și vărsarea de sânge pe care Syamantaka o provoca în jurul său.

La puțin timp după celebrarea căsătoriei, trei frați malefici, conduși de Prințul Satadhanva, profitară de absența lui Krishna din Dwarka și puseră la cale furtul irezistibilului giuvaier. Ajunseră la Dwarka noaptea, intrară în palatul regelui și îl asasinară. Luară apoi Syamantaka și părăsiră orașul. Însă Prințesa Satyabhama văzu ce se întâmplase și fugi în lacrimi la soțul său, cerându-i să-și răzbune socrul. Krishna făcu întocmai, găsindu-l și, până la urmă, omorându-l pe Prințul Satadhava, căruia i-a tăiat capul cu discul său ascuțit ca lama, chakra Sudarshan.

Această pistă mitologică, marcată de lăcomie, furt și vărsare de sânge, oglindește atât de fidel funesta istorie a lui Koh-i-Noor, încât, în secolul al XIX-lea, mulți hinduși au fost tentați să creadă că diamantul era cu adevărat râvnita Syamantaka din legendele lui Krishna.

Cele mai vechi tratate despre pietre prețioase și gemologie au fost scrise în India antică, unele dintre ele precedând Puranele. Deseori, acestea demonstrează o remarcabilă și detaliată „cunoaștere a culorilor și a locurilor unde sunt ascunse pietrele prețioase”⁷. În multe dintre aceste lucrări timpurii, calitățile nestematei sunt studiate și analizate în detaliu, de la spinelii „de culoarea sângelui de porumbel”, la berilul „colorat țipător ca aripile papagalilor” până la diamantele care „pot umple o încăpere cu lumina curcubeului”. Unele dintre texte — cunoscute generic sub numele de *ratnashastra* — se remarcă printr-o cunoaștere impresionantă a tainelor gemologiei: de exemplu, clasificarea rubinelor în patru

clase, dintre care una posedă zece nuanțe foarte ușor diferite, de la cele de strălucirea albinelor și de culoarea mugurilor de lotus, la acelea asemănătoare licuricilor sau ochilor de cuc și până la cele de culoarea semințelor de rodie, fardului roșu de pleoape sau sucului merelor cu pulpa roșie. De asemenea, se oferă informații detaliate care să ajute cititorul să deosebească pietrele false de cele adevărate: de exemplu, pentru a testa un smarald, unul dintre aceste texte timpurii ne sfătuiește să privim nestemata miercuria seara, în lumina soarelui care apune. Un smarald adevărat va emite raze verzi spre ochiul privitorului.⁸

Pietrele prețioase nu apar numai în mitologia sau manualele Indiei antice, ci se constituie și în teme aproape obsesive ale pieselor de teatru și poeziei sanscrite, în care clinchetul bijuteriilor este deseori folosit pentru a evoca peisajul paradisiac al grădinii plăcerilor din palat. Imaginarul gemologic își găsește loc până și în literatura budistă, în ciuda austerității sale care glorifică sărăcia și ascetismul: doctrine referitoare la pietre prețioase, trupuri ornamentate cu bijuterii, sutre despre diamante și regate cerești și insule făurite din bijuterii și pietre prețioase.⁹

Conform unui text tamil timpuriu intitulat *Tirukkailayana-ula*, o femeie încântătoare, aflată la apogeul frumuseții sale, nu ar trebui să fie niciodată goală complet, nici măcar în pat; frumusețea trupului său ar trebui potențată de pietre prețioase:

Își împodobește gleznele
Și își acoperă încheieturile mâinilor cu brățări grele
Încrustate bogat cu pietre prețioase.
Își decorează părul cu o cunună impecabilă,
Împletită din fir de aur
Și își însufleștește gâtul lung cu pietre prețioase,
Astfel, este demnă de însăși Shri.¹⁰

Această preferință pentru trupuri goale, acoperite însă de bijuterii, e întâlnită pe tot teritoriul Indiei. Multe secole mai târziu,

poetul Keshavdas (1555-1617), care a scris la curtea din Orchha, la sud de Agra, senzuala *Kavi-priya* sau *Desfătarea poetului*, exprimă idei similare și spune explicit că trupul gol, dar neornat, al unei femei este neinteresant și lipsit de erotism, în comparație cu unul împodobit cu bijuterii: „O femeie poate fi nobilă, poate avea trăsături frumoase. Poate avea un ten minunat, poate fi plină de iubire, poate avea forme îmbietoare. Însă fără podoabe, prietene, nu este frumoasă. Așa stau lucrurile și cu poezia.”¹¹

Sculptura indiană timpurie demonstrează poziția centrală pe care bijuteriile o ocupau în viața de la curțile stăpânilor Indiei. În multe dintre acestea, podoabele, și nu hainele, erau principala formă de distincție și semnul vizibil al ierarhiei curtenesți, existând reguli stricte care reglementau rangurile curtenilor ce puteau purta pietre prețioase și cum. Într-adevăr, în primul manual indian de guvernare, *Arthashastra* de Kautilya, scris undeva în secolul al II-lea sau al III-lea d.Hr., un întreg capitol, intitulat „Despre mine și pietre prețioase”, se referă la gemologie și la felul în care statul trebuie să se îngrijească de nestematele sale, alte subiecte abordate fiind diplomația, „Regulile soliilor”, războiul, „Prăzile necuvenite însușite de ofițeri și modalitățile de recuperare a acestora”, spionajul și utilizarea de otrăvuri subtile, precum și folosirea unor curtezanе pricepute care să știe să le administreze.¹²

Poziția centrală pe care pietrele prețioase o ocupau în conceptul de frumusețe vehiculat la curțile Indiei pre-moderne reiese clar din studierea artei și a documentelor dinastiei Chola din Thanjavur, care a dominat sudul peninsulei indiene între secolele IX — XIII. Toate reginele și zeițele sculptate în bronz sunt reprezentate cu sânii goi, dar acoperite cu podoabe fabuloase, bătute în pietre prețioase. Pe pereții templelor sunt înscrise liste detaliate ale tuturor bijuteriilor donate de aceste regine și de consorții lor, precum aceea care încă poate fi descifrată pe peretele Marelui Templu din Thanjavur și care înregistrează donația Reginei Kundavai, sora lui Rajaraja, cel mai important dintre împărații

Chola, în jurul anului 1010. Donația a constat în: „Un brâu sacru, cântărind 521,9 g de aur în care erau bătute șase sute șazeci și șapte de diamante mari și mici, cu marginile netede... Optzeci și trei de rubine mari și mici, douăzeci și două de rubine *halahalam* de calitate superioară, douăzeci de rubine mici, nouă rubine albastrii, zece rubine neșlefuite. Două sute douăsprezece perle...”¹³

Lista nestematei donate continuă pe câțiva metri de zid.

Calitatea și cantitatea covârșitoare a bijuteriilor purtate în India pre-modernă este un element comentat de toți vizitatorii și râvnit de toți invadatorii. Cel mai mare poet al Sultanatului de la Delhi, Amir Khusrau (1253-1325), descrie în lucrarea sa *Khazain al-Futuh* sau *Comorile victoriei*, compusă pentru Sultanul Alauddin Khalji (1296-1316), cât de tentante erau templele bogate din India. Într-unul dintre pasaje descrie comoara capturată dintr-unul dintre aceste locașuri:

Diamantele aveau o asemenea culoare, încât parcă soarele nu-și mutase privirea de la ele secole de-a rândul înainte ca asemenea minunății să iasă din plămăuirea rocilor. Perlele străluceau așa de tare încât, probabil, fruntea norilor va trebui să asude ani la rând până când asemenea exemplare să binecuvânteze din nou comoara mărilor. Generații la rând, minele vor trebui să bea sânge amestecat cu soare înainte de a mai produce astfel de rubine. Smaraltele erau atât de clare încât nici dacă cerul albastru s-ar fi spart în bucățele nu le-ar fi putut egala. Toate diamantele străluceau puternic, de parcă fiecare dintre ele ar fi fost un strop de soare. Cât despre celelalte pietre prețioase, lucirea lor nu poate fi descrisă, la fel cum apa nu poate rămâne într-un vas crăpat.¹⁴

Abdur Razzaq Samarqandi, ambasadorul trimis în secolul XV în sudul Indiei de șahul timurid Rukh din Herat, descrie uluit nestematele văzute în capitala omonimă a Imperiului Vijayanagara. În secolele XIV-XVI, acest ultim mare stat din sudul Indiei se întindea de-a lungul fostelor teritorii ale Imperiului Chola și,

conform mărturiei lui Samarqandi, nu era cu nimic mai prejos decât ilustrul său strămoș. Autorul era uimit de abundența neobișnuită a podoabelor purtate de bărbați și femei aparținând tuturor claselor sociale și de cât de sofisticate erau bijuteriile și negustorii de nestemate: la tot pasul se găseau standuri unde se vindeau perle, rubine, smaralde și diamante.

Trecând prin grădini și livezi brăzdate de pâraie cu apă clară și „canale săpate în piatră lustruită, netedă”, Abdur Razzaq fusese condus în audiență la rege, care purta „un colier din perle din apa cea mai bună și din alte nestemate splendide... al cărui preț nu l-ar fi putut ghici nici cel mai isteț bijutier”. Tronul, scrie el, „era gigantic, făcut din mozaic de aur și încrustat cu pietre nemaivăzute și ornamente de mare delicatețe, dovedind pricepere și rafinament artistic. Probabil că niciunde pe lumea aceasta arta decorării cu pietre prețioase nu este mai bine stăpânită decât în țara aceasta.”¹⁵

Conform unuia dintre primele tratate care abordează această temă, Vijayanagara părea a fi și locul unde se aflau cele mai mari diamante din India. Autorul lucrării era doctorul și naturalistul portughez Garcia da Orta (1501-1568), cel care scrisese și cea de-a treia carte publicată vreodată în India, *Colloquies on the Simples and Drugs of India* (Colocvii despre ierburile medicinale și medicamentele din India), apărută în Goa, în 1561.¹⁶ Da Orta era un spirit enciclopedic, subiectele abordate în studiile sale acoperind domenii vaste, de la denumirea indiană a pieselor de șah și varietatea speciilor de mango, la tratamentul holerei și tendințele comportamentale ale cobrelor și mangustelor, până la efectul *bhang*-ului (canabisului).

Da Orta era, de fapt, evreu sefard practicant, iar adevăratul său nume, cel ebraic, era Avraham ben Yitzhak, aspect necunoscut compatrioților săi catolici.¹⁷ În 1534, într-o vreme în care evreii convertiți la creștinism începeau să fie persecutați și torturați în Spania și Portugalia, da Orta s-a hotărât să-și părăsească poziția de profesor de medicină la Universitatea din Lisabona și să emigreze

în noua colonie Goa, tocmai pentru a scăpa de sub lupa antisemită a Inchiziției. La sfârșitul anilor 1540, când Inchiziția l-a descoperit până și în Goa, da Orta reușise să dobândească o poziție care îl făcea de neatins: devenise medicul personal al Sultanului Burhan Nizam, șahul de Ahmadnagar (1503-1553). Pe durata vieții sale, Inchiziția nu a reușit să-l persecute, dar, după moarte, în 1580, rămășițele i-au fost deshumate și incinerate, apoi aruncate în râul Mandovi din Goa.¹⁸

Foarte învățat, riguros din punct de vedere științific, poliglot și, astfel, fluent în ebraică și arabă, având acces nemijlocit la învățăturile medicilor musulmani (*bakimi*) din India și ale celor din propria sa comunitate evreiască, da Orta a adunat o cantitate impresionantă de informații despre practicile medicale și științele naturale ale Indiei, dedicând un capitol întreg al operei sale clarificării adevărului despre diamante.¹⁹

Capitolul începe prin a demonta „multe mituri despre diamante și felul în care funcționează minele de diamante”. Nu este adevărat, spune el, că nu poți sparge un diamant cu ciocanul: „se sparg ușor”. Și nici nu este adevărat, așa cum susținuseră Marco Polo și Alexander Romance, „că sunt păzite de șerpi care nu pot fi îndepărtați și că, de aceea, proprietarii minelor aruncă într-un loc carne otrăvită, ca să mănânce șerpii, în timp ce din alt loc extrag câte diamante le dorește inima”. Diamantele nu sunt otrăvitoare, continuă el, și nici nu pot fi folosite pentru a testa fidelitatea unui bărbat prin așezarea lor sub perna unei femei: „când doarme, aceasta își va îmbrățișa soțul dacă acesta i-a fost credincios, iar dacă nu, din contră, îl va evita — nu pot să cred așa ceva”.

După înșiruirea pe larg a proprietăților reale ale diamantelor, da Orta explică de unde pot fi extrase. Spune că cele mai mari nestemate de acest fel din India se găsesc în Vijayanagara, pe teritoriul căreia se află și cele mai mari depozite: „există două sau trei filoane care oferă mare randament regelui din Vijayanagara”.

Diamantele îi aduc regelui acestei țări venituri mari. Toate pietrele care cântăresc mai mult de 30 de carate aparțin regelui. De aceea, muncitorii sunt păziți de gărzi, iar dacă asupra lor sunt găsite astfel de pietre, sunt luați pe sus. Gujarații le cum-pără și le vând în Vijayanagara, unde aceste pietre valorează mult, mai ales acelea care se numesc naife și care sunt desăvârșite de natură; în timp ce portughezii le apreciază cel mai mult pe cele șlefuite. Kanarezii spun că, la fel cum o virgină este mai valoroasă decât o altă femeie, și aceste diamante naife valorează mai mult decât cele tăiate de om.

Apoi, da Orta aduce în discuție problematica diamantelor neobiș-nuit de mari:

Nici Pliniu și nici ceilalți scriitori n-au vină când spun că niciun diamant nu poate fi mai mare ca o alună de pădure. Ei spun ce au văzut. Cel mai mare pe care l-am văzut eu pe aceste pământuri avea 140 de carate, altul avea 120 de carate și am auzit că un localnic a avut unul cântărind 250 de carate. Știu că l-a avut și că a făcut un profit imens din vânzarea lui, chiar dacă n-a recunoscut. Cu mulți ani înainte, am auzit de la o persoană în care mă încred că a văzut, în Vijayanagara, unul care era cât un ou mic de găină.

Să fie oare aceasta o referință timpurie la Koh-i-Noor? Să fi înfrumusețat oare acest diamant magnific sala tronului regilor din Vijayanagara înainte de a ajunge la Delhi? Este foarte proba-bil, însă imposibil de demonstrat.